

a magyar szakszövegekben alkalmazott fordulatokkal élni.

Végeredményben a szlovák szerző vállalkozása figyelemre méltó ismeretanyagot közvetít a magyar olvasó számára, képet ad egy sajátos szellemi közegnek, a bányavárosi olvasóknak műveltségi igényeiről és kora újkori olvasási kultúrájáról. A magyarra fordított értekezés bepillantást enged a Szlovákiában folyó könyvtörténeti kutatásokba a szlovákul nem olvasó kutatóknak, tájékozódást

nyújt az ottani munka eredményeiről és hiányosságairól is. Az összkép azonban még teljesebb, s a kötet még használhatóbb lehetett volna könyvjegyzékek közlésével és névmutatóval kiegészítve. A kezdeményezés viszont kétségtől hasznos, célszerű lenne a jövőben a magyar könyvtörténeti kutatás eredményeinek legjavát is közzétenni a velünk szomszédos országok nyelvén.

B. Papp Andrea

Egyetemes történeti kislexikon (Kora újkor)

Szerk. Poór János

Maecenas Történelem Könyvek, Budapest, 1996, 310 l.

A hazai történetírás mindmáig adós a fogalmakat, szakkifejezéseket, történelmi személységeket, stb. magyarázó, pontosító, értelmező fogalomgyűjteményekkel, lexikonokkal. Különösen igaz ez a régebbi korokra és az egyetemes történelemre vonatkozóan. A magyar történelem terén a helyzet valamegyest jobb, hiszen rendelkezésünkre áll a Bán Imre szerkesztette *Magyar történelmi foglomtár* (Gondolat, Budapest, 1989). Egyetemes történelemből azonban a Poór János által szerkesztett *Egyetemes történeti kislexikon* megjelenéséig gyakorlatilag egyetlen ilyen segédlet sem volt, pedig lett volna rá kerslet mind a középfokú, mind pedig a felsőoktatásban, s az európai történelem iránt érdeklődők eligazodását sem könnyítette meg semmi.

A Maecenas Kiadó által megjelentetett *Egyetemes történeti kislexikon* — már csak terjedelmi korlátok miatt sem — nem vállalkozhatott az európai történelem mindegyik nagy korszakának fogalmak szintjén történő lexikális feldolgozására, bemutatására. A Poór János szerkesztette válogatás a kora újkori egyetemes történelem, a 15. és a 18. század vége közötti mintegy 300 év fontos címszavait tartalmazza. Ez azért is figyelmet ér-

demlő szempont, mert a hazai történettudományban — politikai indíttatástól vezéreltetve — évtizedeken át ezt a korszakot is a középkorhoz számították.

A kötet szükségszerűen Európa-centrikus, bár tagadhatatlan, hogy kitekint a kora újkori európai államok gyarmatbirodalmaira, elsősorban Észak- és Dél-Amerikára is. A kiadói előszó szerint a válogatásban nem szerepelnek a néhány oldalon csak általánosságok szintjén tárgyalható olyan nagy címszavak, mint például az egyes országok története. Egy eleve kislexikonnak szánt mű szerkesztési elve ezt valóban nem is követeli meg. A címszavak többsége a korszak politika-, diplomácia-, had-, társadalom-, vallás- és intézménytörténetét taglalja. A neves történeti személyek közül önálló címszóval csak a jelentős országok és birodalmak uralkodói szerepelnek, a további fontosabb személyiségek egyéb szöveghelyeken fordulnak elő.

A kötet előszavában az olvasható, hogy az olyan vitatott, de mégis általánosan használt fogalmak, mint például abszolutizmus, felvilágosult abszolutizmus, felvilágosodás, polgárosodás, stb. azért nem szerepelnek a címszavak sorában, mert megírásuk legfeljebb a szakirodalmi viták ismertetésére szo-

rítkozna, vagy a szócikket író szerző egyéni állásfoglalását tükrözné. E téren azonban a kötet felépítése, szerkezete némi következetlenségről árulkodik: ha az olyan fogalmak, címszavak, mint például a harmincéves háború, francia vallásháborúk, angol polgárháború, tridenti zsinat, spanyol örökösödési háború, reformáció, kereskedelmi társaságok, stb. az általánosságok szintjén tárgyalhatók néhány oldalon, annak ellenére, hogy számos kérdésben igen komoly nézetkülönbségek vannak a szakirodalomban, akkor talán az előszóban ún. vitatott fogalmaknak nevezett címszavaknak is lehetett volna szentelni némi teret, még akkor is, ha a szócikkek csak a vitatott nézetek ismertetését tartalmazták. Egy olyan kiadványnak, amilyen az *Egyetemes történeti kislexikon*, mely az oktatásban igen hasznos segédanyagot jelent, nem lett volna szabad megrettennie az abszolutizmus, felvilágosult abszolutizmus, stb. fogalmak tárgyalásától, annál is inkább, mert e fogalmak viszont a közoktatásban és felsőoktatásban nap mint nap használatosak. Lehet, hogy éppen ezért a szakmai nézetek ütköztetését bemutató szócikkek is informatívak lennének. Tagadhatatlan azonban, hogy a fentebb vázolt hiányérzet ellenére e kötet igen hasznos. Alapos és széles körű áttekintést nyújt Európa kora újkori történetéhez kapcsolódó fogalmakról, személyekről, stb. Az érdeklődő olvasóközönség számára olyan — kevésbé vagy szinte alig-alig ismert — szavakat is megmagyaráz, értelmez, mint például a francia *généralité* (adókerület), a különböző országokban érvényben lévő adófajták (*aides*, *alcabala*, *taille*, stb.), *asiento*, vagy például *kongregacionalista*. A sort ter-

mészetesen még folytathatnánk, de mondandónk illusztrálására ez is elégséges.

A lexikon külön erénye, hogy a forgalomban lévő tankönyvek tananyagát tekintve hiánypótló szerepet tölt be. Az oktatásban többé-kevésbé közkézen forgó tankönyvek, kézikönyvek ugyanis csak nagyon csekély figyelmet szentelnek olyan fontos kérdésköröknek, mint például Németország, Oroszország vagy éppen Lengyelország története. A fő hangsúly általában Franciaország és Anglia történetére helyeződik.

A kötet szerkesztési elve a lexikonok hagyományát követve alfabetikus sorrendet követ. Egy-egy szócikk megtalálását annak, aki tudja, hogy mire is kíváncsi, ez kétségtelenül megkönnyíti. Kevésbé mély történelmi ismeretekkel rendelkező érdeklődő olvasók számára azonban nehezebbé teszi egy-egy szócikk társítását, kapcsolását adott országok, térségek történetéhez. A recenzens — egyetemi oktatási tapasztalatok alapján — úgy véli, hogy az ilyen szerkezetű kézikönyveket, annak minden erénye ellenére sem forgat túl nagy gyakorisággal az egyetemi hallgatóság. Nagy témakörök (például országok) köré csoportosított szócikkekre épülő kötet, névmutatóval ellátva, talán jobban közkézen forgóvá válhatna a mindennapi oktatásban.

Azt azonban mindenképpen le kell szögeznünk: a Poór János szerkesztette *Egyetemes történeti kislexikon* mindenképpen a hazai történettudomány és történetírás régi adósságát igyekszik törleszteni. Már csak reménykedni lehet abban, hogy a közeljövőben hasonló jellegű lexikon a középkorról is készül.

Pósán László